

BÖLÜM 4

COVID-19 PANDEMİSİ: CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADINA ŞİDDET

İlkem DUMAN KIYMIK¹

GİRİŞ

Kadına şiddet sadece bireyi değil toplumun genelini de ilgilendiren bir halk sağlığı sorunudur. Sağlık bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır (1). Şiddet gören kadınlarda ilerleyen dönemde fiziksel ve ruhsal yönden problemler yaşadıkları bilinmektedir. Aynı zamanda aile içinde şiddete maruz kalan kadınların çocuklarında da benzer problemlerin görüldüğü bilinmektedir.

Şiddet, maruz kalan bireylerin sağlıklarını direk ve dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Şiddete bağlı yaralanma ve ölüm tehdidine karşı gelişen korku ruh sağlığını kötü yönde etkilemektedir. Şiddet ya da şiddet tehdidinin bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığına negatif etkisi bildirilmektedir. Aynı zamanda şiddete maruz kalan bireylerde alkol ve sigara kullanımının maruz kalmayan bireylere göre daha fazla olduğu da gözlenmiştir. Alkol, sigara kullanımının artması, düzensiz ve sağlıklı yaşama bağlı olarak da kronik hastalıkların artışı görülebilmektedir (2-5).

Kadına yönelik şiddet kavramı, uluslararası insan hakları hukuku alanında ilk kez 1993 yılında “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri”de tanımlanmıştır. Bu çerçevede, kadına yönelik şiddet ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelmektedir (6).

Covid-19 pandemisi dünyanın büyük bir çoğunluğunu etkisi altına almış önemli bir sağlık problemidir. Pandemi başlangıcındaki vakalardaki hızlı artış ülkelerin başta sağlık olmak üzere sosyal, güvenlik, ekonomik anlamdaki hizmetlerini sıkıntıya sokmuştur. Artan vakalara karşı ülkelerin mevcut donanımı ve hazırlığı yetersiz kaldığında çoğu alanda aksamalar yaşanmıştır. Ayrıca eve ka-

¹ Uzm. Dr., Samsun İl Sağlık Müdürlüğü, drilkemduman@outlook.com

panma sürecinden en fazla incinebilir topluluklar dediğimiz; çocuk, kadın, yaşı, engelli ve diğer dezavantajlı gruplar zarar görmüştür.

Kadına yönelik Şiddetin bireysel, iliŐkisel, toplumsal ya da sosyal açılardan farklı dinamikleri olabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nn yayınladığı bir raporda bu dinamiklerin pandeminin etkisiyle kadına Őiddetteki rolü daha anlaşılabilir olmaktadır (7). Sosyal dinamikler adı altında; sağlık, ekonomik ve sosyal krizler, hukuk sistemindeki açıklar ve adil olmayan yaklaŐımlar, sosyal normlar ve cinsiyet rolleri, ev ve aile kavramının toplum bakıŐ açısı ve kadına yönelik Şiddeti önlemedeki politikaların az oluŐu ya da olmayıŐı incelenmektedir. Toplumsal dinamikler adı altında; sosyal iletiŐim ve sosyal desteğe eriŐimin az oluŐu, cinsel ve üreme sağlığı servislerine eriŐimin yetersiz oluŐu ve alkol, ilaç ve silahlara ulaŐımın kolay oluŐu incelenmektedir. İliŐkisel dinamikler altında; partnere bağlı olma, Şiddet uygulayıcı ile geçen srenin artması, kontrol edici davranıŐların artışı ve sosyal iletiŐim ve desteğin azalması incelenmektedir. En son olarak da bireysel dinamikler adı altında; bireyde stres, agresifliğin artışı, depresyona yatkınlık, finansal zorluklar, iŐsizlik, alkol ve madde kötüye kullanımı, kontaminasyon korkusu, güvende hissetmeme duygusu, geçmiŐte Şiddet uygulamaya meyil öyküsü ve çocukların bakım sorumluluğu gibi konular ele alınmaktadır.

Salgın ncesinde Şiddet durumları yaŐayanların savunmasızlığı gittikçe daha da artmıŐtır. Pandemide kadın gazilerin, göçmenlerin, hamilelerin, lohusaların, ergenlerin ve kız çocuklarının daha fazla etkilendiği bildirilmiştir. Covid-19 süresinde alınan önlemler süresince toplumdaki eŐitsizlikler arasındaki uçurum zaman geçtikçe büyümüŐtür. Bu durumda alınan önlemlerin incinebilir toplumlardaki etkileri, pandeminin planlama aŐamalarında göz önüne alınmalıdır.

Covid-19 pandemisinde eve kapanmanın sonucu olarak üretim sektörü ve iŐ hayatı sekteye uęramıŐtır. Buna bağlı olarak artan ekonomik güçlüklerin özellikle incinebilir topluluklara finansal ve finansal olmayan etkileri olmuştur. Özellikle kadınların bu dönemde sosyal koruma eksikliği, sağlık problemleri, düŐük maaŐ, iŐsizlik gibi iŐ hayatında sıkıntılarını daha da artmıŐtır. Covid-19 döneminde aksayan hizmetlere bağlı olarak aile içi Şiddet oranlarında da artış yaŐandıęı bildirilmektedir. Şiddete maruz kalmıŐ mağdur kadına yapılacak sosyal, ruhsal yönetim özellikle Covid-19 vakalarının artışı ile kesintiye uğrayabilmektedir. Sosyal hizmet, güvenlik ve sağlık hizmetleri anlamındaki bu kesintiler, Şiddete maruz kalan kadın ve kız çocuklarına ülkelerin uygun düzeyde destek sağlama konusunda zorlanacağı anlamına gelmektedir. Karantina döneminde evde kalmaya bağlı artan iŐsizlik ve evde fazla insanın çalıŐmamasına bağlı ev içi nüfusun artmasıyla evdeki iŐ yüklerinin artışı ile kadınları ruhsal yönden de daha fazla incinebilir kılmak-

tadır. Ayrıca evde kalma süresince şiddet uygulayan partnerine daha fazla maruz kalan kadınlara yönelik şiddet vakalarının da arttığı görülmüştür. Bahsedilen artışlar da sosyoekonomik anlamda dezavantajlı (yoksul, çalışmayan ya da göçmen) kadınlarda ise çok daha fazla görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet ile kadınların cinsel ve üreme hakları arasında her zaman güçlü bir bağlantı vardır. Kadına yönelik şiddette kişinin üreme hakkını engellemek de şiddet kapsamında yer almaktadır. Kadınlar ve kız çocuklarında üreme sağlığının devamı hayati bir role sahiptir. Pandemi sırasında kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı bakım hakkını garanti eden hizmetlerin sürdürülmesi gereklidir (8-10).

ŞİDDETİ ÖNLEME VE HALK SAğLIğININ ROLÜ

Şiddetin önlenmesi kapsamında halk sağlığının rolüne bakılacak olursa, 3 farklı korunma düzeyinden bahsedilmektedir. Şiddetin önlenmesi açısından korunma düzeylerine bakılacak olursa;

- Primer korumada amaç şiddetin önlenmesi ve azaltılmasıdır. Bu kapsamda halk sağlığı profesyonelleri ve politika yapıcılar ile koordineli olarak şiddetin azaltılmasına yönelik eğitimlerin verilmesi ve farkındalıkların oluşturulması hedeflenmektedir.
- İkincil korumada amaç şiddeti önlemenin mümkün olmadığı durumlarda, daha fazla olmasını azaltmak için erken müdahale yapmaktır. Ev içi ziyaretlerde bulunularak şiddete uğrama riski bulunan bireylerin çevresel faktörlerinin incelenmesi ve buna göre müdahalelerde bulunmak ikincil korumaya örnek olarak verilebilir.
- Üçüncül korumada ise amaç şiddete uğramış bireylerin tedavisi, fiziksel ve sosyal yönden rehabilitasyonudur (11).

Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (CDC) tarafından şiddeti önlemede halk sağlığı yaklaşımı 4 adım olarak açıklanmıştır:

- Birinci adım problemin kim, nerede, nasıl, ne zaman ve ne soruları sorularak tanımlanmasıdır.
- İkinci adım risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesidir.
- Üçüncü adım şiddeti önlemede müdahale belirlemek ve bu müdahalenin önlemedeki etkinliğini test etmektir.
- Dördüncü adım ise üçüncü adımda belirlenen müdahalelerin yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bu adımda müdahalelerin hedefe ulaşp ulaşmadığı değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ise “her yerde her türlü şiddeti ve buna bağlı ölüm oranlarını önemli ölçüde azaltmayı” taahhüt eden ve “barış olmadan sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma olmadan barış olamayacağını” teyit eden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine dikkat çekmektedir.

DÜNYADA COVID-19 PANDEMİSİ VE KADINDA ŞİDDET

Dünya çapında her 3 kadından 1’i şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle pandemi süresinde kadınlara olan her türlü şiddetin arttığı gözlenmiştir. Geçtiğimiz yıllarda partner şiddetine uğrayan 15-49 yaş aralığındaki kadınların sayısı 243 milyona ulaşmıştır (12). Bu sayı tüm kadınların %18’ini oluşturmaktadır. Diğer yandan kadınların hayatı boyunca en az bir kere şiddete maruz kalma oranının ise %30’a ulaştığı görülmektedir (13). Artan ekonomik, sağlık ve güvenlik endişeleriyle kadına olan şiddetin pandemi döneminde arttığı düşünülmektedir. En az her 3 kadından biri eski ya da yeni partneri tarafından öldürülmekte ya da öldürülmeye teşebbüs edilmektedir. Dünyada bazı ülkeler Covid-19 pandemisi nedeniyle kadına şiddet vakalarının arttığını bildirmektedir (14,15). Özellikle Fransa’da bu oran yaklaşık %30 artış gösterse de az gelişmiş ülkelerde bu oran gittikçe artmaktadır (16). Amerika Birleşik Devletleri’nde yayınlanan bir raporda Covid-19 döneminde şiddet nedeniyle yapılan çağruların sayısı %50 arttığı bildirilmiştir (17). Kadına şiddet vakalarındaki artış sadece az gelişmiş ülkelerin problemi olmamaktadır. Özellikle eve kapanma sürecinde az gelişmiş, gelişmekte ya da gelişmiş ülke ayrımı olmadan kadına yönelik şiddet vakalarının arttığı bildirilmektedir (18).

Covid-19 döneminde aile içi şiddetin arttığı bazı kaynaklarda bildirilmiştir. Ancak bu kaynaklar polis kayıtları, acil servis kayıtları, aramalar ve yardım servislerinden bildirilen vakalar şeklinde olmuştur. Bu dönem ve öncesinde olan kadına yönelik şiddet sayılarına ilişkin net sayıların resmi olarak yayınlanmaması büyük bir eksikliktir. Sadece telefon acil aramaları ve polis kayıtlarına dayanan veriler gerçek rakamı yansıtmamaktadır (19–21).

UNICEF’in 2020 yılında yayınladığı bir raporda evde kalma süresinin çocukların cinsel istismara uğrama riskini artırdığını, bu durumun cinsel istismara uğrayan çocukların istismarcılarından kaçamamasından kaynaklı olduğunu bildirilmiştir. Yine aynı raporda 18 milyon kız çocuğunun bu durumdan etkilendiği bildirilmiştir (22). Eve kapanma süresinde erken evlendirilme ve adolesan gebelik oranlarının arttığı da raporlanmıştır (23). Ayrıca reşit olmayan evliliklerde de fiziksel ve cinsel istismarın arttığı da bildirilmiştir (24).

UN Women (Birleşmiş Milletler Kadın Çalışma Grubu) ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından açıklanan bir raporda, 2021 yılına kadar yaklaşık 435 milyon kadın ve kız çocuğu günde 1.90 doların altında bir gelirle geçinmeye itildiği ve bu sayının 47 milyonu COVID-19 nedeniyle yoksulluğa maruz kaldığı açıklanmıştır (25).

TÜRKİYE'DE COVID-19 PANDEMİSİ VE KADINDA ŞİDDET

Türkiye'de kadına şiddetle alakalı veriler resmî kurumlardan açıklanmamaktadır. Türkiye'deki bazı sivil toplum örgütleri ve meslek örgütleri Covid-19 nedeniyle şiddet vakalarındaki artışa dikkat çekmektedir (26–28). Ancak Türkiye'deki resmî kurumlardan kadına şiddet vakalarındaki artış raporlanmamıştır.

Ülkelerin kaynaklarını pandemi mücadelesine ayırmasına bağlı olarak, özellikle kadın ve kız çocuklarına sağlanan ücretsiz üreme ve cinsel sağlığa erişimi zorlaşmaktadır. Kadınlar ve kız çocukları için üreme ve cinsel sağlığa erişim hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla hizmetteki bir aksama toplumun sağlığını da dolaylı yoldan etkileyecektir.

Bir diğer yandan teknolojideki hızlı gelişmelere bağlı, pandemi döneminde özellikle artan internet kullanımına bağlı olarak kadınlara karşı siber şiddetin de arttığı görülmüştür. Bu şiddet tipinde, zarar veren taraf kadının çevresinden ya da ailesinden olabilmektedir. Bu şiddet tipine maruz kalan kadınların birçoğu herhangi bir yardım istememektedir. Bu durum siber şiddete maruz kalan kadınların daha az görünür kılınmasına yol açacaktır.

SONUÇ

Covid-19 pandemisi başta sağlık olmak üzere ülkelerin verdikleri hizmetleri büyük oranda etkilemiştir. Pandeminin ilk zamanlarında artan hasta yükü ve eve kapanma süreçlerinin getirdiği dezavantajlar günümüzde biraz daha azalmış olsa da verilen bu hizmetlerde hala pandemi etkisi sürmektedir. Ülkeler kadın ve kız çocuklarına ekonomik, sosyal ve sağlık anlamında verdikleri hizmetlerde aksama yaşamamak adına sağlığı büyük oranda etkileyen gelecek olağan dışı durumlara dair bir aksiyon planı geliştirmelidir.

Siber şiddeti engellemek adına güvenli internet kullanımının yaygınlaştırılması ve kadınların internet ortamındaki güvenliğini sağlamak üzere üst düzeydeki kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yükümlülükler belirlenmelidir.

Ülkemizde kadına şiddet verileri ayrıntılı olarak incelenmeli ve resmi olarak kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Bu bilgilerin açıklanması toplumda kadına ve kız çocuklarına olan şiddetin görünürlüğünü ve duyarlılığını artıracaktır.

Kadın ve kız çocuklarına verilecek hizmetler hayati bir önem taşımaktadır. Bu hizmetlerdeki aksama sadece kadın ve kız çocuklarında sınırlı kalmayacak, tüm toplumun ekonomik, sosyal ve sağlık anlamındaki iyilik halini etkileyecektir. Dolayısıyla şiddetin her türlüşüne maruz kalan kadın ve kız çocuklarına tedavi, fiziksel ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanları geliştirilmelidir. Şiddet olayı yaşandığında tüm kurumların ve paydaşların hızlı yanıt vereceği bir erken uyarı sistemi geliştirilmelidir. Kadın ve kız çocuklarının eğitim ve çalışma alanlarına aktif katılımları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. WHO. Constitution Of The World Health Organization [Internet]. 2002 [cited 2022 Aug 15]. Available from: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/121457/em_rc42_cwho_en.pdf
2. WHO. Global status report on violence prevention 2014 [Internet]. [cited 2022 Aug 15]. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>
3. Bellis, M. A., Hughes, K., Perkins, C., Bennett AM. Protecting people, promoting health: a public health approach to violence prevention for England. NHS Dep Heal. 2012;
4. Vinck P, Pham PN, Stover E, Weinstein HM. Exposure to War Crimes and Implications for Peace Building in Northern Uganda. JAMA [Internet]. 2007 Aug 1 [cited 2022 Aug 15];298 (5):543–54. Available from: <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/208230>
5. Topper LR, Castellanos-Ryan N, Mackie C, Conrod PJ. Adolescent bullying victimisation and alcohol-related problem behaviour mediated by coping drinking motives over a 12 month period. Addict Behav [Internet]. 2011 Jan [cited 2022 Aug 15];36 (1–2):6–13. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20869813/>
6. Declaration on the Elimination of Violence against Women : resolution /. 1994;7 p. Available from: <http://digitallibrary.un.org/record/179739>
7. Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB. The world report on violence and health. Lancet. 2002 Oct 5;360 (9339):1083–8.
8. Tang K, Gaoshan J, Ahonsi B. Sexual and reproductive health (SRH): A key issue in the emergency response to the coronavirus disease (COVID-19) outbreak. Reprod Health [Internet]. 2020 Apr 23 [cited 2022 Aug 19];17 (1):1–3. Available from: <https://reproductive-health-journal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12978-020-0900-9>
9. Schaaf M, Boydell V, Van Belle S, Brinkerhoff DW, George A. United States e South African Research Chair in Health Systems, Complexity, and Social Change. Reprod Health Matters [Internet]. 2020; Available from: <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journalCode=zrhm21>
10. Thorne JG, Buitendyk M, Wawuda R, Lewis B, Bernard C, Spitzer RF. The reproductive health fall-out of a global pandemic, Sexual and Reproductive Health Matters. 2020;28 (1). Available from: <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journalCode=zrhm21>
11. The role of public health in the prevention of violence A statement from the UK Faculty of Public Health.

12. Women and girls left behind: Glaring gaps in pandemic responses | UN Women Data Hub [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://data.unwomen.org/publications/women-and-girls-left-behind-glaring-gaps-pandemic-responses>
13. UN Women. GENDER EQUALITY IN THE WAKE OF COVID-19 [Internet]. Available from: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Gender-equality-in-the-wake-of-COVID-19-en.pdf>
14. Lockdowns around the world bring rise in domestic violence | Domestic violence | The Guardian [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://www.theguardian.com/society/2020/mar/28/lockdowns-world-rise-domestic-violence>
15. diario22.ar - Durante la cuarentena, aumentaron un 25% los llamados al 144 por violencia de género [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: http://www.diario21.tv/notix2/movil2/?seccion=desarrollo_notia&id_notia=132124
16. Domestic violence cases jump 30% during lockdown in France | Euronews [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://www.euronews.com/my-europe/2020/03/28/domestic-violence-cases-jump-30-during-lockdown-in-france>
17. Evans ML, Lindauer M, Farrell ME. A Pandemic within a Pandemic — Intimate Partner Violence during Covid-19. *N Engl J Med.* 2020 Dec 10;383 (24):2302–4.
18. Sánchez OR, Diamo J, Vale B, Rodrigues L, Surita FG. Violence against women during the COVID-19 pandemic: An integrative review. *Int J Gynecol Obs.* 2020;151:180–7.
19. Telles LE d. B, Valença AM, Barros AJS, da Silva AG. Domestic violence in the COVID-19 pandemic: a forensic psychiatric perspective. *Rev Bras Psiquiatr* [Internet]. 2021 May 1 [cited 2022 Aug 19];43 (3):233–4. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32491034/>
20. Mohler G, Bertozzi AL, Carter J, Short MB, Sledge D, Tita GE, et al. Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis. *J Crim Justice* [Internet]. 2020 May 1 [cited 2022 Aug 19];68. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32501302/>
21. Pacheco Moreira Barbosa J, de Cassia Duarte Lima R, de Brito Martins Santos G, Drumond Lanna S, Angélica Carvalho Andrade M. INTERSECCIONALIDADE E OUTROS OLHARES SOBRE A VIOLÊNCIA CONTRA MULHERES EM TEMPOS DE PANDEMIA PELA COVID-19. [cited 2022 Aug 19]; Available from: <https://preprints.scielo.org/index.php/scielo/preprint/view/328>
22. COVID-19: Children suffer violence during Lagos lockdown | UNICEF Nigeria [Internet]. [cited 2022 Aug 15]. Available from: <https://www.unicef.org/nigeria/stories/covid-19-children-suffer-violence-during-lagos-lockdown>
23. Girls increasingly at risk of child marriage in Afghanistan [Internet]. [cited 2022 Aug 15]. Available from: <https://www.unicef.org/press-releases/girls-increasingly-risk-child-marriage-afghanistan>
24. Batha E. Coronavirus puts 4 million girls at risk of child marriage [Internet]. [cited 2022 Aug 15]. Available from: <https://news.trust.org/item/20200514221931-3k1vf>
25. Impact of COVID-19 on violence against women and girls and service provision: UN Women rapid assessment and findings.
26. Koronavirüs Salgını ve Kadına Yönelik Şiddet / Mor Çatı Nisan 2020 Raporu - Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/koronavirus-salgini-ve-kadina-yonelik-siddet-mor-cati-nisan-2020-raporu/>
27. Mayıs 2020 Başvuru Karşılama Raporu [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://kadincinayetleriniidururacagiz.net/aciklamalar/2918/mayis-2020-basvuru-karsilama-raporu>
28. Kadına Yönelik Şiddete Son [Internet]. [cited 2022 Aug 10]. Available from: <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DISK-KESK-TMMOB-TTBli-kadınlar.pdf>